

Sumnja u demenciju: Pojašnjenje i dijagnoza

Informacije za pogođene i pripadnike

Spoznaja, da se je vlastita duhovna sposobnost učinka ili ona kod jednog pripadnika u zadnjim mjesecima ili godinama znatno pogoršala, je u najmanju ruku jedan duži i s mnogim strahovanjima i strahovima povezan proces. Mnogi ljudi stoga, tu možda i Vi spadate, predugo oklijevaju s pretragama. Jer naime te od Vas ustanovljene promjene mogu imati različite uzroke; možda su oni manje ozbiljni nego što se Vi toga pribojavate, možda su oni i popratni simptomi jedne lakše lječive tjelesne ili psihičke bolesti. To međutim može samo Vaš liječnik odnosno liječnica na temelju jedne temeljite pretrage ustanoviti. Ali i onda ako ste Vi ili Vaš pripadnik stvarno pogođeni jednom demencijom, opet je jako važno pravo-vremeno nešto poduzeti. Jedna jasna dijagnoza u ranom trenutku oboljenja pomaže ne samo Vama da se pravovremeno prilagodite promjenama nastalim uslijed bolesti nego i liječnicima da bi pokrenuli optimalno prilagođenu terapiju.

Sta je demencija?

Pojam “demencija” ne označuje nikakvu bolest u užem smislu nego moždanoorganski uvjetovani patološki proces razgrađivanja koji vodi ka postupnom krnjenju duhovnih sposobnosti i spretnosti.

Danas je i do 100 različitih slika bolesti poznato, koje mogu prouzročiti demenciju i od kojih se njih nekoliko može uspješno liječiti. Najčešće se međutim javljaju takozvani neurodegenerativni oblici kao recimo Alzheimer-bolest, kod kojih dolazi do napredujućeg, nepopravljivog razaranja živčanih ćelija. Iako riziko za oboljenje od demencije sa poodmaklom starosti raste, ipak to nije jedna normalna popratna pojava starenja, koja pogađa manje ili više svakog čovjeka, nego je to bolest tipična za starosnu dob.

Demencija je više nego samo “zaboravljivost”!

Uz krnjenje sposobnosti za pamćenje i sjećanje pogođeni su daljnja funkcionalna područja mozga kao na primjer sposobnost razmišljanja, sposobnost prosuđivanja, govor, orijentiranje ili praktična sposobnost poduzimanja. Osim

toga simptomi moraju biti tako preteški tako da oni vode do jasnog krnjenja sposobnosti za svladavanje svakidašnjice.

Koje su prve upozoravajuće naznake?

Iako se simptomi mogu već prema vrsti podložne bolesti kao individualno jasno razlikovati, postoje karakteristične promjene u doživljavanju i ponašanju, kod kojih se morate odmah trgnuti:

- **problemi s pamćenjem:** Mnogi ljudi zaborave po neki put imena i termine; to je sasvim normalno. Upadljivo je međutim ako se takve rupe u sjećanju sve češće pojavljuju i pogađaju poznata imena ili telefonske brojeve i događaje iz bliske prošlosti, ako se protivno nego prije stalno “zametnu” predmeti ili se osobe više ne može prepoznati.
- **problemi pri rutinskim zadacima:** Pogođeni imaju sve više poteškoća kod planiranja i izvođenja kompleksnih radnji i aktivnosti u privatnom ili području zanimanja, npr. obavljanje bankovnih poslova.

- **problemi s govorom:** Pogođenima sve teže pada slijediti duže razgovore a da ne izgube "crvenu nit". Oni traže češće prave pojmove i sve više upotrebljavaju promašene ili nepogodne oznake, opise i beznčajne riječi.
- **problemi kod orijentiranja:** Suprotno prijašnjem sve više se pokazuju poteškoće kod snalaženja u jednoj stranoj, a kasnije, i jednoj uobičajenoj okolini. Na priupit za aktualni datum (dan u tjednu, mjesec, godina) ili koliko je sati vode sve više k nesigurnim i krivim odgovorima.
- **promjene osobnosti i raspoloženja:** Pogođeni djeluju bez podstreka i nemirno te pokazuju sve manje vlastite inicijative, zapostavljaju hobije ili donose neobične odluke. Raspoloženje je naglašeno često depresivno, dolazi do jako promjenjivih raspoloženja.
- **socijalno povlačenje:** Pogođeni se sve više povlače iz svojeg kruga prijatelja i poznanika i sve manje učestvuju u zajedničkim aktivnostima, a koje su im prije pribavljale radost.

Ako ustanovite kod sebe ili Vaših pripadnika više takvih naznaka, onda nemojte oklijevati o tome s Vašom liječnicom ili Vašim liječnikom porazgovarati. Vi se možete s Vašim pitanjima svako doba obratiti i na Servicestelle Demenz (= servisno mjesto za demenciju) i po potrebi dogovoriti jedan termin za osobni savjetodavni razgovor.

Kako se jedna demencija dijagnosticira?

Pojašnjenje jedne demencije u ranom stadiju bolesti je u pravilu jedan višestepenasti proces, pri kojem se primjenjuju različite metode pretraga, da bi se mogla jedna sigurna dijagnoza uspostaviti. Pri tome međutim se treba odgovoriti na slijedeća pitanja:

- Da li se je kognitivna (spoznavajuća) sposobnost učinka, obzirom na prije, stvarno pogoršala?
- Da li su simptomi tako teški da postoji opravdana sumnja u oboljenje od demencije ili se radi npr. o samo lakoj smetnji spoznaje, kod koje je samo sposobnost zapažanja okrnjena?
- Da li su simptomi možebitno od neke druge bolesti prouzročeni, npr. depresija, oboljenje izmjene tvari, infekcija, zloraba alkohola ili nusdjelovanja medikamentata?
- O kojem se obliku demencije radi? (npr. Alzheimer-demencija, vaskularna demencija, Lewy-Body-demencija)
- Koliko je bolest uznapredovala? Koje terapije lijekovima ili koje bez lijekova su u tom stadiju bolesti najprikladnije za pozitivni utjecaj na daljni tok bolesti?

Vaš liječnik ili Vaša liječnica može u pravilu na temelju jednostavnih pretraga ustanoviti da li su simptomi od bolesti ili nisu. K tome i pripada jedan opširni razgovor s pogođenim ili pripadnikom odnosno bliskom osobom, kojoj je situacija dobro poznata. Vaš liječnik ili Vaša liječnica će onda sprovesti različite tjelesne pretrage kao i analizu krvi i vjerojatno i kratki test za ispitivanje pamćenja.

Kod jednog upadljivog ili nejasnog nalaza treba se uvijek sprovesti točno pojašnjenje s dodatnim pretragama kod odgovarajućih stručnih liječnika ili u jednoj za pamćenje specijali-ziranoj ambulanti. Tu usko surađuju stručnjaci iz raznih disciplina, npr. psihijatri, neurolozi, psiholozi i gerijatori. U najvažnije postupke pretraga spadaju:

- **slikovni postupci:** Pod time se podrazumijevaju tehnike kao kompjutorska tomografija (CT) ili magnetsko-rezonančna tomografija (MRT), koje anatomske strukture mozga preslikavaju u presjeku kao i promjene, koje su karakteristične za jednu demenciju, čine vidljivom. U pojedinim slučajevima, npr. pri sumnji u jedan rijedak oblik demencije, upotrebljavaju se takozvani postupci za davanje funkcionalne slike koji oslikavaju procese

izmjene tvari u mozgu i daju daljnje važne informacije (PET, SPECT).

- **neuropsihološki postupci:** Neurološkopsihološki testovi igraju centralnu ulogu pri pojašnjavanju sumnje u demenciju te pri određivanju stupnja težine demencije kao i kod diferencijalne dijagnostike kao i pri planiranju terapija. S pojedinim postupcima testiranja ciljano se ispituju razne kognitivne funkcije kao pažljivost, sjećanje, govor, orijetiranje, sposobnost razmišljanja ili svladavanje složenih situacija.

Kada su rezultati svih pretraga prikupljeni može se sa sigurnošću diagnosticirati demencija. No oblik demencije se dandanas doduše može s velikom vjerojatnošću, ali ne i sa apsolutnom sigurnošću odrediti; to je moguće samo s autopsijom.

Zašto je rana dijagnoza tako važna?

Jedan važan cilj rane dijagnostike je isključivanje ostalih, uzročnih ali lječivih bolesti: demencno-tipični simptomi kao smetnje pamćenja, poteškoće kod svladavanja svakidašnjice, problemi orijetiranja ili promjene

raspoloženja mogu naime nastupiti i kao popratni simptomi različitih psihijatrijskih, neuroloških ili internističkih bolesti.

Ako se pak demencija dijagnosticira, onda se simptomi sa raspoloživim lijekovima i nelijekovnim terapijama mogu to više liječiti čim se prije s tim započne: jedan rani početak liječenja kao i dosljedna terapija mogu dokazano usporiti tok bolesti i često značajno povećati kvalitet života.

Ako se demencija kao takva prepozna već u početnom stadiju onda dotična osoba ima dovoljno vremena da se informira o svojoj bolesti i pozabavi s dijagnozom, koliko god je ona za to kognitivno još u stanju. Ona može zajedno sa svojim pripadnicima tražiti jedan za sve učesnike prihvatljiv put koji će im pomoći s postojećim i budućim ograničenjima koliko je to moguće izlaziti na kraj; i osim toga je za njih sada još moguće samostalno donijeti odluke za predstojeće vrijeme u kojem će one sve više ovisiti od potpore i zbrinjavanja drugih ljudi.

*Mr. Isabel Flamme
Klinička i psihologinja za zdravlje*